

บททวนวรรณกรรม

ในการศึกษาดัชนีปริจเฉทนี้ ผู้วิจัยใช้แนวทางการศึกษาดัชนีปริจเฉทในภาษาอังกฤษของ Deborah Schiffrin (1987) เป็นกรอบทฤษฎี ในบทนี้ จึงจะเสนอนวัตคิดของ Schiffrin เกี่ยวกับปริจเฉท ดัชนีปริจเฉท และรูปทฤษฎีปริจเฉท (discourse model) และเพื่อให้ได้ข้อสรุปที่ชัดเจนยิ่งขึ้น ก็จะอ้างถึงวรรณกรรมอื่นๆที่เกี่ยวข้องด้วย

ปริจเฉท (discourse)

การศึกษาภาษาในระดับปริจเฉท นับว่าเป็นแนวคิดใหม่ในการศึกษาภาษาศาสตร์ แต่เดิมนั้น ผู้ที่ศึกษาภาษามักให้ความสนใจในการศึกษาเสียง คำ ประโยค หรือความหมาย ต่อเมื่อได้ตระหนักในความเป็นจริงที่ว่า พฤติกรรมการใช้ภาษาของมนุษย์นั้น เรามิได้พูดกันเป็นคำๆ หรือเป็นประโยคๆ แต่พูดเป็นข้อความต่อเนื่องกันไป ประกอบกับการที่ไม่สามารถแยกพฤติกรรมการใช้ภาษาออกจากพฤติกรรมทางสังคมของมนุษย์ได้ เพราะมนุษย์ใช้ภาษาในการทำกิจกรรมร่วมกัน และการใช้ภาษาก็ยังเปลี่ยนแปลงไปได้ตามแต่สถานการณ์การใช้ภาษา จึงเริ่มมีผู้ที่สนใจศึกษาภาษาในฐานะที่เป็นหน่วยในการสื่อสาร โดยพิจารณาถึงบริบทต่างๆ เช่น บริบททางภาษา ผู้ใช้ภาษา สถานการณ์การใช้ภาษา ทำให้เกิดการศึกษาภาษาที่เรียกว่า "ปริจเฉทวิเคราะห์" (discourse analysis) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาในอีกหลายสาขาวิชา นอกเหนือจากสาขาวิชาภาษาศาสตร์ เช่น มานุษยวิทยา สังคมวิทยา จิตวิทยา เป็นต้น

ด้วยเหตุที่การศึกษาปริจเฉทครอบคลุมทั้งปัจเจกหรือบริบทการใช้ภาษามากมาย จึงยังไม่มีคำจำกัดความที่ชัดเจนและครอบคลุมความหมายทุกด้านของปริจเฉท แต่ถึงกระนั้น ปริจเฉทก็ยังเป็นเรื่องที่มีผู้ให้ความสนใจศึกษาอยู่ไม่น้อย โดยมีความเข้าใจเบื้องต้นร่วมกันว่า ปริจเฉท คือ รูปภาษาที่ปรากฏในสถานการณ์การใช้ภาษาหนึ่งๆ

Schiffrin (1987) ได้ให้ข้อเสนอไว้ว่า ปริจเฉทมีลักษณะสำคัญ 3 ด้าน คือ

1) ด้านวากยสัมพันธ์ ปริจเฉทมีคุณสมบัติเป็นหน่วยสร้างทางภาษาศาสตร์ มีองค์ประกอบเป็นรูปสร้างทางวากยสัมพันธ์ ได้แก่ คำ วลี และอนุภาค ถ้าเป็นปริจเฉทการสนทนาที่มีผู้ร่วมสนทนาตั้งแต่สองคนขึ้นไป ก็จะเป็นหน่วยสร้างที่ประกอบด้วยหน่วยผลิต (turn) ซึ่งเป็นคู่ถ้อยคำ (adjacency pair) กันด้วย เช่น หน่วยผลิตที่เป็นคำถามและหน่วยผลิตที่เป็นคำตอบ เป็นต้น

2) ด้านอรรถศาสตร์ ปริจเฉทมีคุณสมบัติเป็นหน่วยความหมาย มีองค์ประกอบเป็นประพจน์ (proposition) ที่เชื่อมโยงเข้าด้วยกัน

3) ด้านวิชาปฏิบัติศาสตร์ ปริจเฉทเป็นการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร มีหน้าที่ในการถ่ายทอดความ (referential meaning) การสร้างสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (social function) และการแสดงออกด้านต่างๆ (expressive meaning) เช่น แสดงความรู้สึก ทัศนคติ เป็นต้น

ผู้ที่ศึกษาปริจเฉทในแง่ที่เป็นหน่วยสร้าง จะมองปริจเฉทในฐานะที่เป็นหน่วยทางวากยสัมพันธ์ (syntactic unit) ซึ่งประกอบด้วยหน่วยย่อย ได้แก่ คำ วลี ประโยค (Harris: 1952) นอกจากนี้ ยังรวมถึงผู้ที่ให้ความสนใจศึกษาโครงสร้างของลำดับของหน่วยภาษา ได้แก่ การศึกษาโครงสร้างการรับส่งผลัดในการสนทนา (turn exchange organization) โครงสร้างการลำดับคู่ถ้อยคำ (adjacency pair) เช่น การถามและตอบ การชักชวนและการตอบรับหรือตอบปฏิเสธ เป็นต้น (Sacks et al., 1974)

H.A.K. Halliday and Ruqaiya Hasan (1978) นั้น ได้ศึกษาปริจเฉทในฐานะที่เป็นหน่วยทางความหมาย (semantic unit) เนื่องจากเห็นว่า แม้ปริจเฉทจะประกอบด้วยหน่วยย่อยทางวากยสัมพันธ์ แต่ความหมายของปริจเฉทมิได้เกิดจากการนำความหมายของหน่วยย่อยมารวมเข้าด้วยกันเท่านั้น แต่เกิดจากการเชื่อมโยงความเพื่อแสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยเหล่านั้น ซึ่งไปกว่านั้น การศึกษาภาษาในแง่วิชาปฏิบัติศาสตร์ (pragmatics) ยังแสดงให้เห็นว่าความหมายของข้อความยังขึ้นอยู่กับเจตนาของผู้ส่งสาร การตีความของผู้รับสารและสถานการณ์ในการสื่อสารด้วย

สำหรับลักษณะสุดท้ายของปริจเจก คือ เป็นการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารนั้น เป็นแนวคิดของผู้ที่เห็นว่าปริจเจกเป็นหน่วยการใช้ (functional unit) มีผู้ที่ศึกษาปริจเจกตามแนวคิดนี้ด้วยมุมมองที่ต่างกันออกไป เช่น การศึกษาวัจนกรรม (speech act) ของ Austin (1961) และ Searle (1969) และการศึกษาชาติพันธุ์วรรณาแห่งการสื่อสาร (ethnography of communication) ของ Muriel Saville-Troike (1982) เป็นต้น

แม้ว่าจะยังไม่มี การให้คำจำกัดความของปริจเจกที่ชัดเจน แต่ก็อาจให้ข้อสรุปได้ว่าปริจเจกมีคุณสมบัติสำคัญดังนี้ของ Schiffrin (1987: 8-12) ดังต่อไปนี้

1. เป็นรูปสร้างทางภาษาศาสตร์ ซึ่งมีองค์ประกอบ คือ อนุภาค และหน่วยผลิต
2. เป็นหน่วยทางอรรถศาสตร์ ซึ่งมีองค์ประกอบเป็นประพจน์ (proposition) ซึ่งมีความสัมพันธ์กันที่เรียกว่า การโยงความ (cohesion) และเอกภาพ (coherence)
3. เป็นหน่วยการใช้เพื่อการสื่อสาร ประกอบด้วยผู้ใช้ภาษาซึ่งอาจมีมากกว่าหนึ่งคน และแสดงเจตนาอย่างใดอย่างหนึ่งของผู้ใช้ภาษา

เมื่อปริจเจกเป็นรูปสร้างทางภาษาศาสตร์ ปริจเจกจึงมีองค์ประกอบย่อย และ มีผู้ได้เสนอความเห็นเรื่ององค์ประกอบย่อยของปริจเจกแตกต่างกันไป ดังนี้

ก) Halliday (1978) ศึกษาหน่วยย่อยในปริจเจกโดยใช้คุณสมบัติทางด้านการสื่อความเป็นเกณฑ์ และเรียกว่าหน่วยความ (information unit) ซึ่งหมายถึงหน่วยภาษา ซึ่งสื่อครบความหนึ่งๆ ก็จัดว่าเป็นหน่วยข้อมูล โดยสังเกตได้จากจุดที่มีการเน้นเสียง

ข) Schiffrin (1987) มีความเห็นว่า หน่วยย่อยในปริจเจกไม่อาจพิจารณาจากเกณฑ์ทางเสียง วากยสัมพันธ์ หรือความหมายเพียงอย่างเดียวใดอย่างหนึ่ง จึงให้คำจำกัดความไว้อ่างกว้างๆ ว่า หน่วยย่อยในปริจเจกการสนทนาอาจจะมีคุณสมบัติทางวากยสัมพันธ์ เป็นคำ วลี อนุภาค หรือประโยค มีคุณสมบัติทางอรรถศาสตร์เป็นประพจน์ หรือวัจนกรรม มีคุณสมบัติทางเสียง คือมีการหยุด (pause) ปรากฏอยู่ข้างหน้าและข้างหลัง หรือเป็นหนึ่งหน่วยทำนองเสียง (tone unit) และเรียกว่าหน่วยย่อยในปริจเจกนี้ว่า หน่วยก๊อส (unit of talk)

ค) Chafe (1994) ศึกษาหน่วยย่อยในปริจเจกโตสที่ใช้เกณฑ์ทางด้านลักษณะ ทำนองเสียง และเรียกว่า หน่วยทำนองเสียง (intonation unit) ซึ่งหมายถึง หน่วยย่อยในปริจเจกซึ่งประกอบด้วยลักษณะทำนองเสียงหนึ่งลักษณะ

ในการศึกษาดัชนีปริจเจกในภาษาไทยนี้ ผู้วิจัยจะใช้การหยุดที่ปรากฏหน้าและหลังเป็นเกณฑ์ในการตัดสินหน่วยย่อยในผลัด และเรียกหน่วยดังกล่าวว่า "หน่วยย่อยในผลัด" (turn construction unit หรือ TCU) เพื่อให้สอดคล้องกับการใช้คำว่า "หน่วยผลัด" (turn) ในการเรียกการพูดแต่ละครั้งของบุคคลตามแนวคิดของ Sacks et al. (1974) (ดูหน้า 14)

ดัชนีปริจเจก (discourse marker)

ดัชนีปริจเจกเป็นรูปภาษาประเภทหนึ่งซึ่งทำหน้าที่ในระดับปริจเจก Schiffrin (1987:31) ได้ให้คำจำกัดความดัชนีปริจเจกไว้ว่า หมายถึง รูปภาษาซึ่งปรากฏหน้าหรือหลังหน่วยถ้อย (unit of talk) โดยมีได้เป็นองค์ประกอบทางวากยสัมพันธ์ของหน่วยถ้อยที่ปรากฏร่วม ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ของบริบทในการสื่อสารในระดับปริจเจก จากการศึกษาดัชนีปริจเจกในภาษาอังกฤษ Schiffrin ได้ให้ข้อสรุปว่า ดัชนีปริจเจกมีหน้าที่สำคัญในการเชื่อมโยงข้อความหรือถ้อยคำกับบริบทในการใช้ถ้อยคำนั้น (contextual coordinates) ทำให้ปริจเจกมีความเป็นเอกภาพ และทำให้ผู้ร่วมสนทนาได้รู้ว่าบริบทของการสนทนาเป็นอย่างไร และจะตีความถ้อยคำที่ได้ยินอย่างไร

ยังมีผู้ศึกษารูปภาษาที่ทำหน้าที่ทำนองเสียงกันในภาษาอังกฤษอีก เช่น Chafe (1994) ได้ศึกษาหน่วยย่อยในปริจเจก โดยใช้ลักษณะทำนองเสียงเป็นเกณฑ์ในการจำแนกหน่วยย่อยในปริจเจกเป็นหน่วยทำนองเสียง (intonation unit) และจัดให้รูปภาษาซึ่งทำหน้าที่เป็นดัชนีปริจเจกได้เป็นหน่วยทำนองเสียงประเภทหนึ่ง เรียกว่า regulatory intonation unit หมายถึง หน่วยทำนองเสียงซึ่งมีหน้าที่สร้างปฏิสัมพันธ์มักมีขนาดเล็ก ประกอบด้วยคำโดดเฉลี่ย 1.36 คำ (Chafe, 1994:63-64) ตัวอย่างเช่น and, well, you know และ let me see ซึ่งอาจปรากฏเป็นหน่วยทำนองเสียงหนึ่ง หรือปรากฏเป็นส่วนของหน่วยทำนองเสียงที่มีขนาดใหญ่กว่าก็ได้

ในการศึกษาดังนี้ปริจเฉทในภาษาไทยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้เกณฑ์ในการศึกษาดังนี้ ปริจเฉทตามความหมายที่ Schiffrin(1987) เสนอไว้ เนื่องจากเป็นเกณฑ์ที่พิจารณาถึง ทั้งด้านการปรากฏ คุณสมบัติทางวากยสัมพันธ์ และหน้าที่ในปริจเฉท จึงครอบคลุมหน่วย ภาษาประเภทต่างๆซึ่งสามารถทำหน้าที่เป็นดัชนีปริจเฉทได้มากกว่าการใช้เกณฑ์ด้านทำนอง เสียงเพียงอย่างเดียวดังที่ Chafe(1994) เสนอไว้

สำหรับงานวิจัยอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาดังนี้ปริจเฉทในภาษาไทยนั้น ได้แก่ งานของ Richard B. Noss(1964) นววรรษ พันธุเมธา(2525) และ Joseph R. Cooke(1989)

Noss(1964)นั้นศึกษาระบบไวยากรณ์ภาษาไทยทั้งระบบ และจัดหมวดหมู่ของ คำโดยใช้เกณฑ์ทางด้านตำแหน่งในการปรากฏและการปรากฏร่วม และพบว่ามีรูปภาษากลุ่ม หนึ่ง เป็นหน่วยไม่อิสระ(bound lexeme)ซึ่งปรากฏเป็นองค์ประกอบสุดท้ายของประโยค และเป็นองค์ประกอบร่วมของประโยคทั้งประโยค เรียกว่าหน่วยเสริมประโยค(sentence particle) นอกจากนี้ รูปภาษาซึ่งทำหน้าที่เป็นดัชนีปริจเฉทได้ตามความหมายของ Schiffrin(1987) ยังปรากฏในหมวดคำอื่นๆของ Noss ด้วย เช่น หมวดคำเชื่อม (conjunction) หมวดคำอุทาน(interjection) หมวดคำโต้ตอบ(response) เป็นต้น

นววรรษ(2525)ได้ศึกษาระบบไวยากรณ์ภาษาไทยทั้งระบบ และได้จำแนกหมวด คำโดยใช้เกณฑ์ทางด้านความหมายและหน้าที่ประกอบกัน แต่ก็ยังเป็นการศึกษาในระดับ ประโยค ไม่ใช่ระดับปริจเฉท รูปภาษาซึ่งทำหน้าที่เป็นดัชนีปริจเฉทได้ตามความหมายของ Schiffrin(1987)นั้นปรากฏอยู่ในหมวดคำเชื่อม หมวดคำเสริม และหมวดคำเรียก-ร้อง ของนววรรษ

ส่วนCooke(1989)นั้น ได้ศึกษาเฉพาะรูปภาษาที่มีคุณสมบัติทางวากยสัมพันธ์เป็น คำ มีตำแหน่งในการปรากฏที่ท้ายประโยค ทำหน้าที่ขยายประโยคทั้งประโยค และเรียกรูป ภาษาคึงกล่าวว่าเป็นหน่วยเสริมประโยค(sentence particle) อย่างไรก็ตาม หน่วยเสริม ประโยคก็อาจปรากฏกลางประโยคได้เช่นกัน การศึกษาของ Cooke นี้มุ่งที่จะวิเคราะห์ ความหมาย โดยใช้อำนาจที่ได้จากการตอบคำถามของผู้บอกภาษาตามบริบทที่ผู้ศึกษาเป็นผู้ กำหนด

จะเห็นได้ว่า งานศึกษาของทั้ง Noss(1984) นาวรรณ(2525) และCooke (1989) นั้น ยังมีขอบเขตจำกัด กล่าวคือ งานศึกษาของทั้งสามยังเป็นการศึกษาในระดับ วากยสัมพันธ์ โดยศึกษาจากประโยคตัวอย่าง มิใช่การศึกษาในระดับปัจเจกจากการสนทนา ที่เกิดขึ้นจริง โดยเฉพาะCooke นั้น ได้ศึกษาเฉพาะหน่วยภาษาที่ปรากฏท้ายประโยคเท่านั้น

รูปทฤษฎีปริจเฉท(discourse model)

ในการศึกษาปริจเฉทไม่ว่าในแง่บุคคลก็ตาม ผู้ศึกษาจำเป็นต้องมีสมมติฐานเบื้องต้นเกี่ยวกับองค์ประกอบของปริจเฉท ซึ่งจะนำไปสู่รูปแบบของคำอธิบายที่เรียกว่ารูปทฤษฎี (model) เพื่อเป็นกรอบในการศึกษาของตน

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าปริจเฉทนั้นมีความหมายครอบคลุมถึงบริบทในการใช้ภาษา หลากแง่มุม จึงมีผู้เสนอรูปทฤษฎีปริจเฉทไว้ต่างกันไป ขึ้นอยู่กับขอบเขตและความสนใจในการศึกษาปริจเฉทของผู้นั้น

ตัวอย่างเช่น รูปทฤษฎีปริจเฉทของ Peansiri E. Vongvipanond (1991) ซึ่งเสนอว่า รูปทฤษฎีปริจเฉทประกอบด้วยระบบย่อย 4 ระบบ คือ

- ระบบการจัดโครงสร้างความ(information structuring system)
- ระบบการเชื่อมโยง (cohesion system)
- ระบบอรรถาณูเคราะห์ (attitudinal system)
- ระบบวิจยกรรรม (illocutionary system)

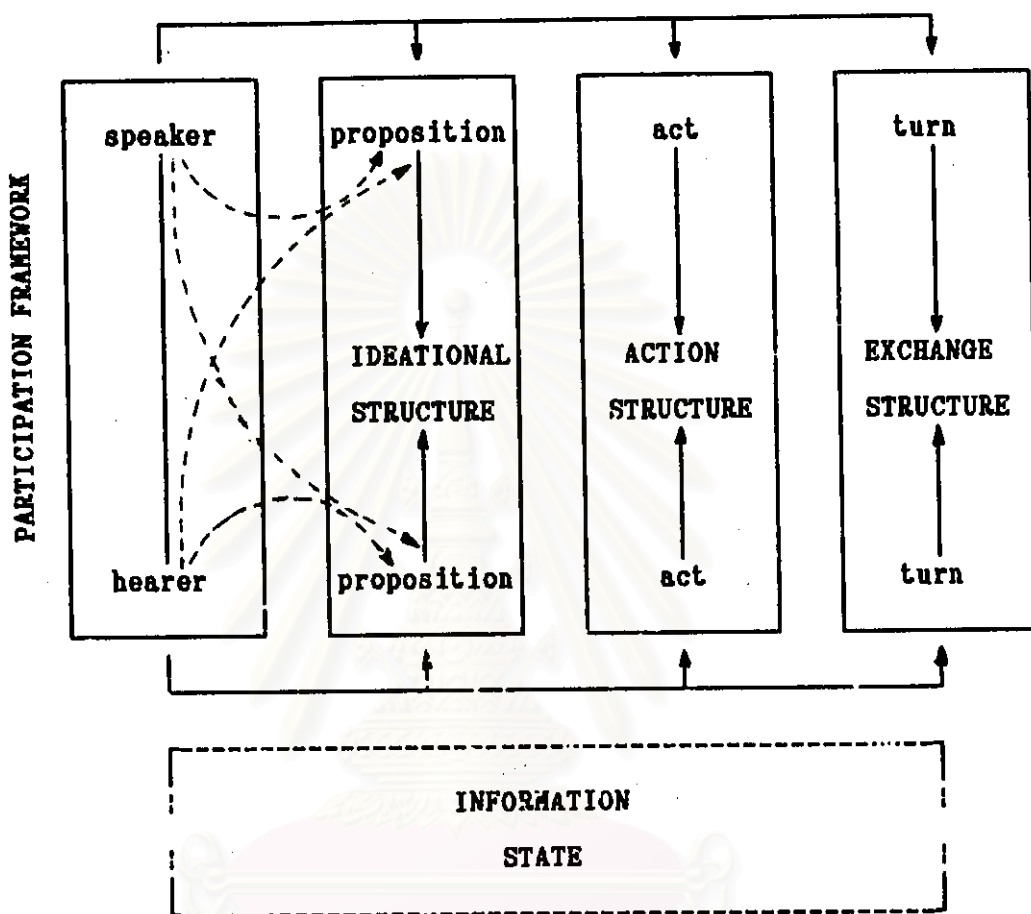
แม้รูปทฤษฎีปริจเฉทของPeansiri(1991)นี้จะอธิบายปริจเฉทของผู้พูดคนเดียวได้เป็นอย่างดี แต่ก็ขาดองค์ประกอบที่จะอธิบายเรื่องปฏิสัมพันธ์ในการสนทนาและการลำดับผลัดในปริจเฉทการสนทนา ผู้วิจัยจึงเพิ่กรูปทฤษฎีปริจเฉทของSchiffrin(1987)ซึ่งเหมาะสมกับการวิเคราะห์ปริจเฉทการสนทนา เพราะได้มาจากการผนวกแนวคิดของนักภาษาศาสตร์หลายท่านเข้าด้วยกัน ทำให้ครอบคลุมแง่มุมต่างๆของปริจเฉทการสนทนามวมถึงการลำดับผลัดซึ่งแสดงให้เห็นปฏิสัมพันธ์ในการสนทนา ทั้งยังแสดงให้เห็นถึงขั้ววัดของผู้ร่วมสนทนาและข้อมูลในขณะที่สนทนา นอกจากนี้ Schiffrinก็ได้ใช้รูปทฤษฎีนี้ในการศึกษาดัชนีปริจเฉทในภาษาอังกฤษมาแล้ว และแสดงให้เห็นหน้าที่ของดัชนีปริจเฉทในภาษาอังกฤษได้ชัดเจน

Schiffrin(1987)มีความเห็นว่า ในการสนทนาก็จะต้องประกอบด้วยผู้ร่วมสนทนาอย่างน้อย 2 คน ซึ่งต่างก็ผลิตกันแสดงบทบาทเป็นผู้พูดและผู้ฟัง เมื่อผู้ใดพูด ถ้อยคำของผู้นั้นจะเสนอเนื้อหาหรือประพจน์(proposition)แก่ผู้ฟัง ขณะเดียวกัน ก็จะสื่อเจตนาในการกล่าวถ้อยคำนั้นๆของผู้พูด และทำให้เกิดผลัดในการพูด(turn at talk) ด้วย และในระหว่างที่สนทนาแลกเปลี่ยนข้อมูลกันนั้น ผู้พูดจะคำนึงถึงสิ่งที่อยู่ในความนึกคิดของผู้ฟังด้วยเสมอ เพื่อคาดคะเนว่าเนื้อหาบางส่วนใดเป็นข้อมูลที่ผู้ฟังรู้แล้ว ส่วนใดเป็นข้อมูลใหม่สำหรับผู้ฟัง ซึ่งจะช่วยให้ผู้พูดในการเรียบเรียงถ้อยคำได้ว่าเรื่องใดที่จำเป็นต้องพูด เรื่องใดไม่จำเป็นต้องพูด เรื่องใดที่ต้องการทำให้ผู้ฟังสนใจเป็นพิเศษ รวมทั้งเรื่องใดควรพูดก่อน เรื่องใดควรพูดหลัง ด้วยแนวคิดดังกล่าวนี้ Schiffrin(1987)จึงเสนอรูปทฤษฎีปริจเจกซึ่งแสดงให้เห็นองค์ประกอบของปริจเจก 5 ระนาบ ได้แก่

- ระนาบโครงสร้างเนื้อหา (ideational structure)
- ระนาบโครงสร้างผลัด (exchange structure)
- ระนาบโครงสร้างกิจกรรม (action structure)
- ระนาบกรอบผู้ร่วมสนทนา (participation framework)
- ระนาบสถานะของเนื้อหา (information state)

และได้แสดงเป็นแผนภูมิไว้ดังนี้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภูมิที่ 1 รูปทฤษฎีปริวรรตของSchiffrin(1987:25)

ต่อไปนี้จะได้แสดงรายละเอียดเกี่ยวกับระนาบทั้งห้า รวมทั้งแนวคิดของนักภาษาศาสตร์ท่านอื่นๆที่สอดคล้องกับระนาบนี้

1. ระนาบโครงสร้างเนื้อหา (ideational structure) เป็นโครงสร้างทางอรรถศาสตร์ของปริจเจก อาจแตกเป็นองค์ประกอบย่อย 2 ส่วน ได้แก่ การเชื่อมโยง (cohesion) และการจัดโครงสร้างความ (information structuring) อันประกอบด้วยส่วนที่เป็นแก่นความ (topic) ซึ่งเป็นส่วนที่แสดงว่าประโยคหรือปริจเจกนั้นกล่าวถึงเรื่องใด และเนื้อหา (comment) ซึ่งเป็นส่วนที่แสดงข้อมูลหรือรายละเอียดเกี่ยวกับแก่นความนั้นๆ

ระนาบนี้มีหน่วยสำคัญคือ เนื้อความหรือประพจน์ (proposition)

ตัวอย่างต่อไปนี้ แสดงให้เห็นการเชื่อมโยงเนื้อหาด้วยรูปภาษา lew⁴⁵ และ kw?⁴¹ และแสดงการระบุแก่นความด้วยรูปภาษา nl⁴¹

- (1) ดองหนึ่ง : เริ่มจากไปตอคคุณชเอนทร์ก่อนเดอ. [ตอคจึคๆ. ((หัวเราะ))
 ดีเจสำราญ : [คุณชเอนทร์ วงนินจານัน
nl⁴¹ เทรอ. ((หัวเราะ)) lew⁴⁵ คุณชเอนทร์เป็นฮังไจ khap⁴⁵.
 ดองหนึ่ง : คุณชเอนทร์ kw?⁴¹ ตอบสนธงอาการตอค.

(นักร้องหน้าใหม่: 193-196)*

ระนาบนี้ Schiffrin (1987) ได้มาจากแนวคิดเรื่ององค์ประกอบของไวยากรณ์ Systemic Functional Grammar ของ Halliday (1976)

*ในการสกัดตัวอย่างจากบทสนทนาประกอบคำอธิบาย จะใช้ชื่อบทสนทนาและหมายเลขแสดงบรรทัดภายในวงเล็บเพื่อความสะดวกในการอ้างอิง เช่น (นักร้องหน้าใหม่: 193-196) หมายความว่า บทสนทนาซึ่งยกมาแสดงนั้นมาจากบทสนทนาชื่อ "นักร้องหน้าใหม่" บรรทัดที่ 193 ถึงบรรทัดที่ 196 สำหรับบทสนทนาทั้งหมดซึ่งเป็นข้อมูลในการวิจัยนี้ ที่ได้ถ่ายทอดเสียงเป็นตัวอักษรพร้อมหมายเลขกำกับบรรทัดแล้วนั้น จะแสดงไว้ในภาคผนวก

Halliday (1976) ได้เสนอไว้ว่า ไวยากรณ์ในภาษาหนึ่งจะประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ประเภท ดังนี้

1) องค์ประกอบด้านเนื้อความ (ideational component) เป็นระบบของทางเลือกในการใช้รูปภาษาเป็นเครื่องมือถ่ายทอดความคิดหรือประสบการณ์ของผู้พูด โดยพิจารณาว่าเรื่องที่จะถ่ายทอดนั้นประกอบด้วยผู้ร่วมเหตุการณ์ซึ่งมีบทบาทอย่างไร เช่น เป็นผู้กระทำ (actor) หรือเป็นผู้เปลี่ยนสภาพ (affected) ลักษณะของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นดำเนินไปอย่างไร เป็นการกระทำ (action) อย่างไรอย่างหนึ่ง เช่น นุก เคน หรือเป็นกระบวนการทางความรู้สึก (mental process) เช่น ชอบ ตกใจ เชื่อ หรือเป็นเพียงการแสดงความสัมพันธ์ (relation) เช่น การบอกสภาพ ฐานะของผู้ร่วมเหตุการณ์

2) องค์ประกอบด้านบุคคลสัมพันธ์ (interpersonal component) เป็นระบบของทางเลือกในการใช้รูปภาษาแสดงทัศนคติหรือความเห็นของผู้พูดต่อสิ่งที่พูด เช่น เป็นการคาดคะเน เป็นการแสดงความเชื่อมั่นในสิ่งที่พูด นอกจากนี้ ยังรวมถึงการแสดงบทบาทของผู้พูดค้ำว่าเป็นผู้เล่าเรื่อง ผู้ถาม หรือผู้ออกคำสั่ง และสิ่งที่พูดนี้มีเนื้อความบอกเล่าหรือปฏิเสธ

3) องค์ประกอบด้านการเรียบเรียงความ (textual component) เป็นระบบของทางเลือกในการลำดับเนื้อความ โดยพิจารณาว่าจะให้ส่วนใดเป็นจุดเริ่มต้นหรือหัวเรื่อง (theme) ซึ่งเป็นเนื้อความส่วนที่เป็นความรู้เก่า (given) และส่วนใดเป็นตัวเรื่อง (rheme) ซึ่งเป็นความรู้ใหม่ (new) ที่ผู้พูดต้องการบอกกับผู้อื่น

โดยสรุป อาจกล่าวได้ว่าระนาบโครงสร้างเนื้อความครอบคลุมแนวคิดเรื่ององค์ประกอบไวยากรณ์ของ Halliday (1976) 2 ประเภท ได้แก่ องค์ประกอบด้านเนื้อความ และองค์ประกอบด้านการเรียบเรียงความ

2. ระนาบโครงสร้างผลิต (exchange structure) เป็นโครงสร้างของกระบวนการในการถ่ายทอดสารระหว่างผู้ร่วมสถานการณ์การใช้ภาษา
ระนาบนี้มีหน่วยสำคัญคือ หน่วยผลิต (turn) ในการพูด

ตัวอย่างต่อไปนี้ แสดงส่วนของการสนทนาซึ่งประกอบด้วยผลัด 3 ผลัด คือ ผลัดของฮาสเป็นการถาม ผลัดของคาเป็นการตอบ ส่วนผลัดของหลานนั้นก็เป็นการตอบคำถามของฮาสเช่นกัน และมีการพูดซ้อนทับผลัดของคา

- (2) ฮาส : พูดถึงจะไปเป็นครูเป็นอาจารย์⁴¹ ^{kw}⁴¹, จะสอนกะเค้าได้หรือ?
 คา : _เรื่องอะไรจะสอนไม่ได้.
 หลาน : [ได้, ทำไมจะสอนไม่ได้.

(ก่อนนอน: 171-173)

Schiffrin (1987) ได้แนวคิดเกี่ยวกับระนาบนี้จากแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการในการสนทนา ซึ่ง Sacks et al. (1974) เรียกว่า การรับส่งผลัดในการสนทนา

Sacks et al. (1974) ได้ให้ข้อเสนองานเกี่ยวกับกระบวนการในการใช้ผลัดในการสนทนาไว้ดังนี้

- ก) ในการสนทนาดังกล่าว จะมีผู้พูดหนึ่งคนเดี่ยวในการพูดแต่ละครั้ง
 ข) การเปลี่ยนผลัดในการพูดอาจเกิดจากการที่ผู้พูดเลือกผู้ร่วมสนทนาคนใดคนหนึ่งเป็นผู้พูดคนต่อไป หรือการที่ผู้ร่วมสนทนาเลือกตนเองเป็นผู้พูดคนต่อไป
 ค) การที่ผู้พูดเลือกผู้ร่วมสนทนาคนใดเป็นผู้พูดคนต่อไป อาจแสดงได้โดยคำถาม การระบุชื่อ การส่งสายตา เป็นต้น และทำให้เกิดการส่งผลัด (turn offering) และการรับผลัด (turn taking) ในการสนทนา
 ง) หากผู้พูดไม่เลือกผู้ร่วมสนทนาคนใดเป็นผู้พูดคนต่อไป ผู้ร่วมสนทนามีสิทธิ์ที่จะเลือกตนเองเป็นผู้พูดคนต่อไป โดยยึดหลักว่าใครพูดก่อนก็ได้สิทธิ์ก่อน ทำให้เกิดการเริ่มผลัด (turn initiating) ในการสนทนา
 จ) หากไม่มีผู้ร่วมสนทนาคนใดเลือกตนเองเป็นผู้พูดคนต่อไป ผู้พูดมีสิทธิ์เลือกตนเองเป็นผู้พูดต่อไปได้ ทำให้เกิดการดำเนินผลัด (turn continuing)

๑) การพูดซ้อนมัลล (overlap) อาจเกิดจากการที่ผู้ที่ต้องการจะพูดเห็นว่าถึงตำแหน่งเปลี่ยนมัลลได้ (transition relevance place หรือ TRP) แล้ว จึงเลือกตนเองเป็นผู้พูดคนต่อไป ในขณะที่เดียวกัน ผู้ที่กำลังพูดอยู่ก็ไม่ส่งมัลลและไม่หยุดพูด หรืออาจเกิดจากการที่มีผู้ร่วมสนทนาหลายคนพยายามเลือกตนเองเป็นผู้พูดคนต่อไป

สำหรับองค์ประกอบภายในหน่วยมัลลนั้น Sacks et al. เรียกว่า หน่วยย่อยในมัลล (turn construction unit หรือ TCU) อันเป็นหน่วยที่อาจมีคุณสมบัติทางวากยสัมพันธ์เป็นคำ วลี อนุพยางค์ หรือประโยค ซึ่งประกอบกันเป็นมัลลในการพูดครั้งหนึ่งๆของผู้พูดหนึ่งคน

3. ระนาบโครงสร้างกิจกรรม (action structure) เป็นโครงสร้างของปฏิสัมพันธ์ของเจตนาของผู้พูด กิจกรรมที่เกิดก่อนย่อมมีผลต่อถ้อยคำของผู้พูดคนต่อไป ระนาบนี้จึงเกี่ยวข้องกับลำดับของกิจกรรมซึ่งสัมพันธ์กับการกล่าวถ้อยคำในการสนทนา

Schiffrin (1987) เรียกหน่วยสำคัญของระนาบนี้ ว่า act ซึ่งเป็นสิ่งที่ John L. Austin (1962) และ John R. Searle (1969) เรียกว่า กิจกรรม (speech act)

ตัวอย่างต่อไปนี้ แสดงส่วนของการสนทนาที่ประกอบด้วยกิจกรรมเรียกความสนใจจากผู้ฟัง กิจกรรมบอกให้ทำ กิจกรรมถามให้ตอบ กิจกรรมเล่าความ และกิจกรรมอธิบาส ตามลำดับ

(3) ปุก : $ni^{41} ni^{41}$, คุรูป. \sum รูปใคร? ni^{41} .
หนึ่ง :

ปุก : รูปกอล์ฟกับปุก, วันรับปริญญา..... ที่จุฬาฯรับปริญญาเมื่อ, เมื่อเดือนที่แล้ว.

(สามคนออกเสียง: 299-301)

Austin (1962) มีความเห็นว่ากิจกรรมเป็นเรื่องของการใช้ภาษาเชิงปฏิบัติ ถ้อยคำไม่เพียงแต่แสดงเนื้อความหรือประพจน์ (proposition) ของข้อความที่กล่าวเท่านั้น

แต่ยังเป็นการใช้ภาษาเพื่อก่อให้เกิดการกระทำ เช่น การที่บุคคลกล่าวว่า "ขอโทษที่มาสาย" จึงก่อให้เกิดการขอลุยกโทษด้วย เป็นต้น Austin เรียกถ้อยคำประเภทนี้ว่า performative utterance และได้ชี้ให้เห็นว่าในการกล่าวถ้อยคำประเภทนี้จะประกอบด้วย การกระทำ 3 อย่าง ได้แก่ การกล่าวถ้อย (locutionary act) คือการเปล่งวาจาออกมา การแสดงเจตนาของผู้พูด (illocutionary act) เช่น ในการกล่าวถ้อยคำว่า "ขอโทษที่มาสาย" ผู้พูดแสดงเจตนาขอลุยกโทษ และ การบรรลุผล (perlocutionary act) เช่น เมื่อผู้พูดกล่าวถ้อยคำแสดงเจตนาขอลุยกโทษแล้วผู้ฟังแสดงการขอโทษให้ Austin (1962) ยังได้แสดงให้เห็นว่า ในภาษาอังกฤษ มีคำกริยาจำพวกหนึ่งที่สามารถสื่อวจนกรรมได้โดยตรง กล่าวคือ แสดงให้เห็นการกระทำอย่างชัดเจน และได้จำแนกคำกริยาเหล่านั้นเป็น 5 กลุ่มใหญ่ตามลักษณะการกระทำที่คำกริยาแสดง ได้แก่

- 1) คำกริยาประเมินค่า (verdictives) เช่น estimate, value เป็นต้น
- 2) คำกริยาบังการ (exercitives) เช่น name, order, command เป็นต้น
- 3) คำกริยาผูกมัด (commissives) เช่น promise, contract เป็นต้น
- 4) คำกริยากระทำการ (behabitives) เช่น apologize, welcome, bless เป็นต้น
- 5) คำกริยาเสนอเรื่อง (expositives) เช่น affirm, deny, state เป็นต้น

ส่วน Searle (1969) นั้น มีความเห็นว่า ไม่เพียงแต่ performative utterance เท่านั้น ที่สามารถก่อให้เกิดการกระทำได้ แต่ทุกถ้อยคำในภาษาก่อให้เกิดการกระทำได้โดยแสดงเจตนาอย่างหนึ่งอย่างใดของผู้พูด ดังนั้น วจนกรรมตามแนวคิดของ Searle จึงมีได้หมายถึงการกล่าวถ้อยคำที่ก่อให้เกิดการกระทำดังเช่นที่ Austin (1962) เสนอไว้ หากแต่หมายถึงการกล่าวถ้อยคำใดๆ เพื่อสื่อเจตนาของผู้พูดไปยังผู้ฟัง ในการกล่าวถ้อยคำจึงประกอบด้วย การกระทำ 3 อย่าง ได้แก่ การกล่าวถ้อย (utterance act) คือการเปล่งวาจาออกมา การเสนอความ (propositional act) คือการสื่อความหมายของถ้อยคำนั้นๆ และ การแสดงเจตนา (illocutionary act) คือการแสดงเจตนาใน

การกล่าวถ้อยคำนั้นๆ ตัวอย่างเช่น เมื่อบุคคลกล่าวว่า "ร้อนจัง" ถ้อยคำนี้จะเสนอความแก่ผู้ฟังว่าผู้พูดรู้สึกร้อนมาก แต่อาจแสดงเจตนาของผู้พูดแตกต่างกันไป กล่าวคือ ผู้พูดอาจมีเจตนาบอกกล่าวให้ผู้ฟังรับทราบ หรืออาจมีเจตนาให้ผู้เปิดพัดลมให้ก็ได้ เป็นต้น

Searle (1969) ยังได้ชี้ให้เห็นว่าเจตนาของผู้พูดอาจมีได้แสดงตามรูปภาษาเสมอไป เช่น ตัวอย่างข้างต้นที่ผู้พูดกล่าวถ้อยคำที่มีรูปประโยคบอกเล่าว่า "ร้อนจัง" นั้น ผู้พูดอาจมีเจตนาให้ผู้ฟังกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อให้ตนคลายร้อนก็เป็นได้ การที่ผู้พูดใช้รูปภาษาที่มีได้สื่อเจตนาตรงไปตรงมานี้ ก่อให้เกิดวัจนกรรมอ้อม (indirect speech act) แต่ผู้ฟังก็ยังสามารถเข้าใจเจตนาของผู้พูดได้ เพราะมีความรู้ร่วมกันกับผู้พูด เพราะผู้ฟังปฏิบัติตามหลักการของการสนทนา เพราะผู้ฟังมีความเข้าใจวัจนกรรมโดยทั่วไป หรือเพราะผู้ฟังสามารถอนุมานได้

4. ระนาบกรอบผู้ร่วมสนทนา (participation framework) เป็นระนาบของปริเฉทในส่วนที่เกี่ยวกับผู้ร่วมสถานการณ์การใช้ภาษา ซึ่ง Schiffrin (1987) ได้จำแนกเป็น 2 ฝ่าย ได้แก่ ผู้พูด (speaker) และผู้ฟัง (hearer)

นอกจากบทบาทของผู้ร่วมสถานการณ์แล้ว ระนาบนี้ยังครอบคลุมถึงความสัมพันธ์ด้านต่างๆ ระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง และทัศนคติหรือความรู้สึกที่ผู้พูดมีต่อถ้อยคำหรือเหตุการณ์ในการสนทนาด้วย

แนวคิดของระนาบนี้จึงมีความใกล้เคียงกับแนวคิดของ Halliday (1976) เกี่ยวกับองค์ประกอบของวัจนกรรมด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (interpersonal component) ดังได้อธิบายมาแล้ว

ในตัวอย่างต่อไปนี้จะเห็นว่า ขณะที่บ๊ิกเป็นผู้พูด กอล์ฟจะเป็นผู้ฟัง และเมื่อ กอล์ฟเป็นผู้พูดได้ตอบ บ๊ิกจะเป็นผู้ฟัง ส่วนหนึ่งเป็นผู้ฟังตลอดการสนทนาดังกล่าว

นอกจากนี้ ยังมีการใช้รูปภาษา wh?⁴¹ และ ja?⁴¹ ซึ่งแสดงถึงความสนทนาระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง และมีการใช้รูปภาษา ho:³⁸ แสดงความรู้สึกประหลาดใจของผู้พูด

- (4) ปึก : ((หัวเราะ)) ho³⁵ กอล์ฟขยับร่น่าเกลียดขอ?⁴¹,
 เส้นทับยังเข้าอีก.
 กอล์ฟ : ly³⁵. ฉันไม่เคยเส้นja?⁴¹.
 หนึ่ง : ((หัวเราะ))

(สามคนอดเวง: 475-478)

5. ระบุสถานะของเนื้อหา (information state) เป็นระนาบที่เกี่วข้องกับความคิดหรือการคาดคะเน (assumption) ของผู้พูดเกี่ยวกับสถานะของเรื่องราวที่ต้องการสื่อสารในขณะนั้นๆ ในความนึกคิดของผู้ฟัง กล่าวคือ เป็นการคาดคะเนว่าผู้ฟังนึกออกหรือไม่ออก ความรู้เหล่านี้มีผลต่อการเลือกรูปภาษาและการเรียบเรียงความเพื่อให้สอดคล้องกับความสามารถในการรับรู้และทำความเข้าใจของผู้ร่วมการสนทนานั้น

ในตัวอย่างต่อไปนี้ พิจารณากล่าวถึงเรื่องทีคาดว่าเจจรีารู้อยู่แล้วและสามารถตอบได้ โดยใช้รูปภาษา la?⁴¹ แสดงถึงการคาดคะเนดังกล่าว

ข้อมูลทีคาดว่าผู้ฟังรู้อยู่แล้ว ทำไมถึงคิด + la?⁴¹

ส่วนเจจรีก็กล่าวถึงเรื่องทีคาดว่าพินกรไม่รู้มาก่อนเลย และได้ใช้รูปภาษา na?⁴⁵ แสดงการคาดคะเนดังกล่าว

ข้อมูลทีคาดว่าผู้ฟังยังไม่รู้ เจนไม่ได้คิดเลย + na?⁴⁵

- (5) พินกร : nia⁴¹ na?⁴⁵, tha⁴¹ ฟ้าไปแล้ว, วขะ³³, คนมันเฮอะแะเงือเงือสนุสนาน, กำรกำไรเฮอะ, kw⁴¹ จะคิด, tc²¹ นี้ไม่มีคน lcw⁴⁵ ทำไม thwp³⁵ ลิด la?⁴¹.

เจจรี : ไม่ทราบเหมือนกัน, เจนไม่ไม่ได้คิดเลย na?⁴⁵, lcw⁴⁵ เจนไม่คิดว่าจะทำอะไรหยังงี้, kw⁴¹ phw⁴⁵ wa:⁴¹ คุณแม่ nia⁴¹ ขอไว้ว่า, อย่าทำ

(ฉบับ: 83-87)

แนวคิดของระนาบนี้สอดคล้องกับแนวคิดเรื่ององค์ประกอบไวยากรณ์ด้านการเรียบเรียงความ (textual component) ที่ Halliday (1976) เสนอไว้ตั้งได้ข้อบารมาแล้ว และแนวคิดเรื่องการคาดคะเนสภาวะความรู้ของผู้ฟังในขณะที่สนทนากันซึ่ง Chafe (1994) เสนอไว้

Chafe (1994) ได้จำแนกสภาวะของข้อมูลในความนึกคิดของบุคคลขณะที่ดำเนินการสนทนาไว้ 3 ลักษณะ ได้แก่

1) สภาวะข้อมูลที่อยู่ในความนึกคิดของบุคคลในขณะนั้นแล้ว (active information) จัดเป็นเป็นสาระแบบนิกอยู่หรือเป็นข้อมูลที่กำลังใช้

2) สภาวะข้อมูลที่ยังไม่ได้้อยู่ในความนึกคิดของบุคคลในขณะนั้น แต่บุคคลเกิดระลึกได้ (semiaactive information) จากปริบททางภาษา สถานการณ์ หรือจากความรู้ทั่วไป (general knowledge) จัดเป็นสาระแบบนิกออกหรือเป็นข้อมูลที่รู้แล้ว

3) สภาวะข้อมูลที่บุคคลไม่รู้มาก่อนเลย (inactive information) จัดเป็นสาระแบบนิกไม่ออกหรือเป็นข้อมูลที่ยังไม่รู้

อย่างไรก็ตาม การที่ Schiffrin (1987) เสนอรูปทฤษฎีแสดงองค์ประกอบของปริจเจตเป็น 5 ระนาบดังกล่าวนี้ เป็นการแบ่งเพื่อความสะดวกในการศึกษาและแสดงผลการศึกษาเท่านั้น ในความเป็นจริง ปริจเจตมีใช้หน้าภาษาที่เกิดจากการนำองค์ประกอบต่างๆ มารวมกันเหมือนกับการนำกระดาษสีต่างๆ มาปะต่อกันเป็นรูปภาพ แต่องค์ประกอบเหล่านี้ก็หาเนื่องประสานกันอยู่อย่างแยกออกจากกันไม่ได้ และดำเนินอยู่ตลอดเวลาของการสนทนา ปริจเจตจึงอาจเปรียบได้กับสีดา ซึ่งเกิดจากการผสมผสานกันจนกลมกลืนเป็นเนื้อเดียวกันระหว่างสีต่างๆ แม้ว่าเราอาจจะบู้ได้ว่ามีสีใดเป็นส่วนผสมบ้าง แต่ก็ไม่อาจแยกแยะสีใดสีหนึ่งออกมาได้ ดังแผนภูมิที่ Schiffrin (1987) ใช้แสดงรูปทฤษฎีปริจเจตข้างต้นนั้น

ในบทต่อไป จะกล่าวถึงลักษณะและรายละเอียดของข้อมูลที่ใช้ในงานวิจัยนี้ รวมทั้งแสดงวิธีการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล ตลอดจนแสดงภาพรวมเบื้องต้นของผลการวิเคราะห์ข้อมูล